

Jaak Geysels (pater Willibrord, c.j.), 17 jaar directeur van het 'Collège Saint Joseph' in Bulongo (Kasai), 1958-1975

Marc VAN TRIMPONT

Deel 2: periode 1960-1975

Deel 1, gepubliceerd in ons vorig nummer speelde zich af op het einde van de koloniale periode. Het bracht de achtergronden van Jaak Geysels en zijn eerste twee jaren in de Kasai. Naarmate het jaar 1959 vorderde, werd het meer en meer duidelijk dat de onafhankelijkheid van de Belgische kolonie dichterbij kwam. Dit vooruitzicht had zo zijn gevolgen voor het 'Collège Saint-Joseph' dat de onafhankelijkheid in mineur zal beleven. Een onheilspellend voorteken...

Voorliggende bijdrage brengt het relaas van gebeurtenissen die zich voordeden tijdens de post-koloniale jaren 1960-1975 in het onafhankelijke Kongo.

Sinds de onafhankelijkheid is onstabiliteit als de rode draad die de situatie in het land kenmerkt. Men kent er achtereenvolgens de Eerste Republiek (1960-1965), de Tweede Republiek onder Mobutu (1965-1971), de Zaïrizing steeds onder Mobutu (1971-1997), ...

De periode van de Eerste Republiek was er een van wanorde. Een paar dagen na de muiterij in het leger, op 11 juli 1960 namelijk, scheurde de rijke koperprovincie Katanga onder leiding van Moïse Tsjombe zich af en verklaarde zich onafhankelijk en dit onder het goedluikende oog van Brussel dat een pro-Katangees beleid begon te voeren. Daarop riepen president Kasavubu en premier Lumumba de hulp in van de VN die troepen stuurden om de wettelijkheid te herstellen. En op 9 augustus deed op zijn beurt Albert Kalondji een machtsgreep en verklaarde

Zuid-Kasai autonoom. Deze rebel- lie werd hardhandig onderdrukt door Kongolese troepen onder het bevel van gewezen sergeant en inmiddels tot kolonel ⁽¹⁾ bevorderde Joseph Désiré Mobutu; het is echter Lumumba die verantwoordelijk zal worden geacht voor het aangerichte bloedbad. Voor westerse regeringen zoals Brussel en Washington ging deze als gevaarlijk en pro-communistisch door. Hij werd op 5 september 1960 door president Kasavubu afgezet, die op zijn beurt door Lumumba op zij werd gezet... In december 1960 laat Mobutu (1930-1997) Lumumba aanhouden en uitleveren aan diens aartsvijanden in Katanga waar hij werd vermoord. Het zou tot 1965 duren alvorens tal van opstanden in dit continentmatig land door Mobutu, met de hulp van blanke huurlingen onder wie de legendarische kolonel Jean Schramme ⁽²⁾, werden onderdrukt en de rust in

het land was hersteld. Joseph Désiré Mobutu die zichzelf tot luitenant-generaal had bevorderd, had alle stammentwisten en de aanhang van Lumumba weten te onderdrukken.

Joseph Désiré Mobutu

⁽¹⁾ Voor wie niet vertrouwd is met de militaire hiërarchie: sergeant is de laagste rang bij de onderofficieren; kolonel is de hoogste graad bij de hogere officieren, net voor generaal.

⁽²⁾ Jean Schramme (° Brugge, 1929; † Brazilië, 1988) vestigde zich op achttienjarige leeftijd als kolonist in Belgisch-Kongo. Hij sprak vlot Swahili en kon goed opschieten met de zwarten. Even nadat de Kolonie onafhankelijk werd, gaf hij zijn plantage op en, samen met zijn zwarte volgelingen en met de inbreng van blanke huurlingen, mengde hij zich metterdaad in de burgeroorlogen die de jonge republiek teisterden. In 1968 zagen Schramme en zijn blanke medestanders hun Kongo-avontuur voor beëindigd. Schramme kwam naar zijn geboortestad Brugge en bracht drie jonge Kongolezen met zich mee, weeskinderen aan wie hij een goede opvoeding wilde verschaffen. Wat later ging hij in Portugal wonen. Op 17 april 1986 werd hij veroordeeld tot 20 jaar cel voor een moord die hem werd aangetijgd maar die hij steeds heeft ontkend. Hij bleef evenwel onvindbaar voor het Belgische gerecht. Jean Schramme was een oud-leerling van het Jozefietencollege te Melle.

De periode 1965-1971 wordt de Tweede Republiek genoemd en ze wordt gekenmerkt door het aantreden van Mobutu als staatshoofd en alleenheerser. In november 1965 zette hij het parlement op non-actief en schafte het meerpartijstelsel af. Zijn partij, het MPR [*Mouvement Populaire de la Révolution*], gesticht op 20 mei 1967, werd de enige toegelaten politieke formatie. Met de naamsverandering van Kongo in Zaïre⁽³⁾ begint in 1971 de zogeheten zaïrizing met het Mobutisme als ideologie en waarbij Mobutu als een soort messias op de voorgrond trad onder de naam Mobutu Sese Seko kuku Ngbendu Wardbanga⁽⁴⁾, al dan niet voorafgegaan door de titel van maarschalk. Zaïre is voortaan ook de naam voor de Kongostroom en voor de munt. In het kader van het zaïrizeringsprogramma werden in 1973 alle grote buitenlandse bedrijven genationaliseerd; kleine bedrijven in handen van buitenlanders werden verplicht een Zaïrees te benoemen aan de top en dit gold vervolgens ook voor de schooldirecties. Drie jaar later zag Mobutu zich echter genoodzaakt dit besluit terug te schroeven. Maar het kwaad was geschied en de daaropvolgende jaren zakte het land elke dag dieper naar de afgrond. Vanaf 1990 lijkt het regime meer en meer afwezig mede als gevolg van het gewijzigde internationaal klimaat. Mobutu overleed in 1997 en werd opgevolgd door rebellenleider Laurent Désiré Kabila (1938-2001) die Zaïre herdoopte tot Kongo. Hij werd in 2001 vermoord en opgevolgd door zijn zoon Joseph Kabila, de huidige president van de republiek Kongo.

Dramatisch einde van het schooljaar 1959-1960...

Zoals eerder gemeld, bevond (bevindt) het *Collège Saint Joseph Bulongo* zich in het koninkrijk van de Bakuba. Bulongo, zo genoemd naar een voormalig dorpsheer, was (is) gelegen naast de spoorweg. Langs de hoofdweg Leopoldstad [Kinshasa] - Elisabethstad [Lubumbashi] die hier en daar evenwijdig loopt met het spoor, ligt Bakwa Ntombolo, een Muluba-dorp⁽⁵⁾. Langs deze weg wonen Baluba en Lulua elk in eigen dorpen. Omstreeks 1927, toen de BCK-spoorweg⁽⁶⁾ werd aangelegd, toonden de Bakuba geen belangstelling voor dit project. Ze gaven er de voorkeur aan verder "vrij en ongebonden" door het leven te gaan. De Baluba en Lulua daarentegen grepen de geboden werkgelegenheid aan en namen dienst als arbeidskracht. Diegenen onder hen die van ver afgelegene streken afkomstig waren, bleven ter plekke wonen, stichtten er dorpen en vermenigvuldigden zich. Voor de politici onder de Lulua zou het evenwel ondenkbaar zijn dat de Baluba, eens Kongo onafhankelijk, de nieuwe meesters zouden worden in West-Kasaï, het thuisland van de Lulua. De Baluba kwamen oorspronkelijk van Bakwanga in Oost-Kasaï en volgens de Lulua dienden ze terug te keren naar waar ze vandaan kwamen.

Zolang de rekrutering van de leerlingen voor het *Collège Saint-Joseph* in handen was van pater inspecteur van de scheutisten, waren de meeste leerlingen niet afkomstig van het koninkrijk der Bakuba; ze kwamen uit de hele provincie Kasai waar Baluba en Lulua zeer talrijk waren. Ter

zijde, zodra er scholen werden opgericht, waren het vooral de Baluba die er als eersten belangstelling voor toonden en onderwijs volgden. In 1959 telde het college ruim 100 Baluba-leerlingen naast een 40-tal Lulua terwijl de Bakuba een zeer kleine minderheid vormden. De politieke onrust in de provincie Kasai bleef niet zonder gevolgen voor het collegeleven. Met de regelmaat van een klok ontstonden hevige ruzies tussen de twee voornaamste groepen, zelfs 's nachts. De minderheid leefde in angst. Pater Lionel, die even voor een examen wiskunde de klas had geïnspecteerd, vond een dagboek waarin er verslagen en toekomstplannen stonden genotuleerd in verband met de "stammentwisten". Op 20 april 1960 was pater Frederic de Wolf⁽⁷⁾ op terugweg van Luaburg [Kananga], waar hij met Chiroleiders had deelgenomen aan studiedagen. Onderweg hielden ze halt in Demba, op de missie van Scheut. Ze werden er overvallen door fanatici die in de waan verkeerden dat Albert Kalondji, chef van de Baluba of mgr. J. Nkongolo, de nieuwe Muluba-bisschop van Luebo, zich onder het gezelschap bevond. De politie kon niet voorkomen dat een der Chiroleiders ter plaatse, in de refter, vermoord werd.

Op zekere dag in mei weigerden de Lulua-leerlingen nog naar hun slaapzaal te gaan en ze installeerden zich vooraan het bureau van de school. De gewestbeheerder [*chef de territoire*] van Mweka stuurde (kersverse) *gendarmes* onder het bevel van een onderluitenant om orde op zaken te stellen en de veiligheid te garanderen. Maar veiligheid bleek

(3) De naam *Zaïre* zou van Portugese origine zijn, een verbastering van Nzadi wat in het Kikongo staat voor rivier, stroom (?). We hebben dit verhaal niet kunnen natrekken en geven het dus onder voorbehoud.

(4) 'Mobutu Sese Seko kuku Ngbendu Wardbanga' staat voor 'de sterke krachtige leider die het land voorspoed zal brengen'. Er bestaat een variatie als 'Mobutu Sese Seko kuku Ngbendu waza Banga' wat staat voor de 'almachtige' maar eigenlijk zou betekenen 'de haan die baas is over alle kippen'.

(5) Muluba is het enkelvoud van Baluba.

(6) B.C.K. staat voor Bas-Congo-Katanga.

(7) Pater De Wolf was van Nederlandse komaf.

van meer om meer een wensdroom te worden want in heel de provincie ontstonden ongeregeldeheden en werd moord en doodslag schering en inslag. Op 31 mei werd bij beslissing van de gewestbeheerder het college gesloten, uit veiligheidsoverwegingen. Hoewel het schooljaar nog niet ten einde was, dienden alle leerlingen naar huis gestuurd. De hele nacht door – tot 3 uur 's ochtends – werd met zijn vieren koortsachtig gewerkt om de nodige documenten klaar te stomen; voor elke leerling een schoolrapport, een bewijs 'd'études incomplètes' en, voor diegenen die per spoor reisden, een attest dat recht gaf op een treinkaartje tegen halve prijs. Kostprijs voor al dit nachtwerk? Een halve korffles miswijn...

De grote vakantie was dus vroegtijdig begonnen, een maand eerder dan de onafhankelijkheid van Kongo. Moeilijke tijden in het vooruitzicht?

De onafhankelijkheidsverklaring (30 juni 1960) was nauwelijks koud of er brak muiterij uit in het leger. Ze begon in Thijsstad [Mbanza-Ngungu] en verspreidde zich als een olievlek naar plaatsen waar legereenheden waren gekazerneerd. In Luebo, op 'n 60 km van Mweka was een kazerne. Er werd gevreesd dat muitende soldaten naar Mweka zouden afzakken. Mgr. Van Rengen riep alle jozefieten uit de zone naar Mweka. De paters nuttigden de H. Hosties die zich in het tabernakel bevonden en vertrouwden de sleutels toe aan betrouwbare mensen. "Komen de muiters", aldus de bisschop, "dan gaat de sirene van de spoorweg loeien en wordt er verzameld in de lokalen van de staatsschool waar blanken zich zullen verdedigen. Paters kunnen zich er bij aansluiten indien ze dat wensen". Er gebeurde echter niets.

Het bewogen schooljaar 1960-1961

Het schooljaar 1960-1961, het eerste

schooljaar in het onafhankelijke Kongo, startte met twee leerkrachten minder; deze twee, beiden Baluba, waren om veiligheidsredenen verplaatst. Men begon met 130 leerlingen om te eindigen met 60. Onder hen geen enkele Lulua; hun veiligheid kon niet worden verzekerd in Bulongo dat omgeven was door meerdere vijandige dorpen.

Begin november reden pater Willibrord Jaak Geysels en drie van zijn confraters naar Luluaburg [Kananga]. Ze arriveerden er precies op het moment dat gevangene gezette blanken vrij kwamen. Ze waren opgesloten in cinema en hotel Pax; onder hen apostolisch vicaris Mels. Deze blanken waren ervan verdacht aan het Katangese leger van Tshombe informatie te hebben verstrekt over een naderende aanval van Kongolese troepen. Op de terugweg de volgende dag werd het gezelschap in Luebo door soldaten aangehouden. Na hun zakken te hebben leeggemaakt, werden ze alle vier opgesloten in een cel van de kazerne. Het was zondagnamiddag en de schrik overmeesterde hen bij de gedachte dat de militairen en

vooral hun vrouwen (!) aan de drank zouden gaan want dan kon men zich aan het ergste verwachten. Het toeval wou dat een van de paters een vrijgeleide had met daarop tal van stempels van de hogere legerleiding. Dit was hun redding en alles wat ze afgenomen was werd teruggegeven. Ze konden hun reis verder zetten. Terug op weg, werden ze weer gearresteerd, door de politie ditmaal die ze voor de nieuwe (Kongolese) commissaris in Luebo bracht. Gelukkig waren ze niet vreemd voor die man. Hij raadde verder doorreizen die dag af. Dus bleven ze in Luebo waar ze logies kregen op de missie van de scheutisten. De volgende dag naar Mweka. Daar vernamen ze wat de bisschop en nog vier confraters was overkomen. Na te zijn aangehouden door soldaten, moesten ze eerst op de grond liggen, plat op de buik; dan hun toga uittrekken en blootvoets en in looppas naar het gevangenisgebouw draven, begeleid door politiemannen per fiets. De overige blanken uit Mweka ondergingen hetzelfde lot. Terug vrij en onderweg naar Bulongo werd het gezelschap wederrechtelijk lastig gevallen door politiemensen. De politiecom-

Bakuba-leerlingen in traditionele dans

missaris, een zoon van de gewezen koning der Bakuba, gaf deze man- schappen arrest. Eigenlijk werd de paters het leven zuur gemaakt door enkele individuen en niet door de bevolking.

In de nacht van 27 op 28 novem- ber lukte het premier Lumumba te ontsnappen uit zijn belegerde resi- dentie in Kinshasa. Op een bepaald moment reed hij naar Mweka waar hij een meeting hield. Vervolgens trok hij via Bulongo naar Mushenge maar bleef treuzelen aan de linker- oever van de rivier Sankuru. Daar werd hij opgepakt door soldaten. Hij werd naar Mweka gebracht en vervolgens in een legervrachtwagen naar Port-Francqui, om dan per vliegtuig terug naar Kinshasa te worden gevlogen. We kennen het slot. Ter zijde, samen met de direc- teur van de lagere school in Bulongo was Jaak op weg naar Mweka en ze kruisten de vrachtwagen met de gevangene.

Van de 130 leerlingen bleven er bij het begin van het tweede kwartaal nog 90 over en dit getal zou nog zakken. Er was een nieuwe stam- menstrijd uitgebroken. De Bakuba wilden de Lulua weg uit hun ko- ninkrijk. In Domiongo vielen doden. In de streek van Kakenge was een van de leerlingen aan de dood ont- snapt. Hij slaagde erin Bulongo te bereiken. Vandaag is die Grégoire Nyomba, afkomstig van Lushiku (Kakenge), want over hem gaat het hier, assistent professor aan de uni- versiteit te Manitoba (Canada).

Moeilijke tijden

Het schooljaar 1961-1962 werd inge- zet met nauwelijks vier klassen. Bo- vendien werd een nieuw onderwijs- programma van kracht, geïnspireerd door de Unesco. De eerste twee jaren middelbaar vormden een zo- geheten "oriëntatiecyclus". Nadien volgden ruime keuzemogelijkheden, de literaire of de wetenschappelijke richting, of nog technisch- of be-

roepsonderwijs.

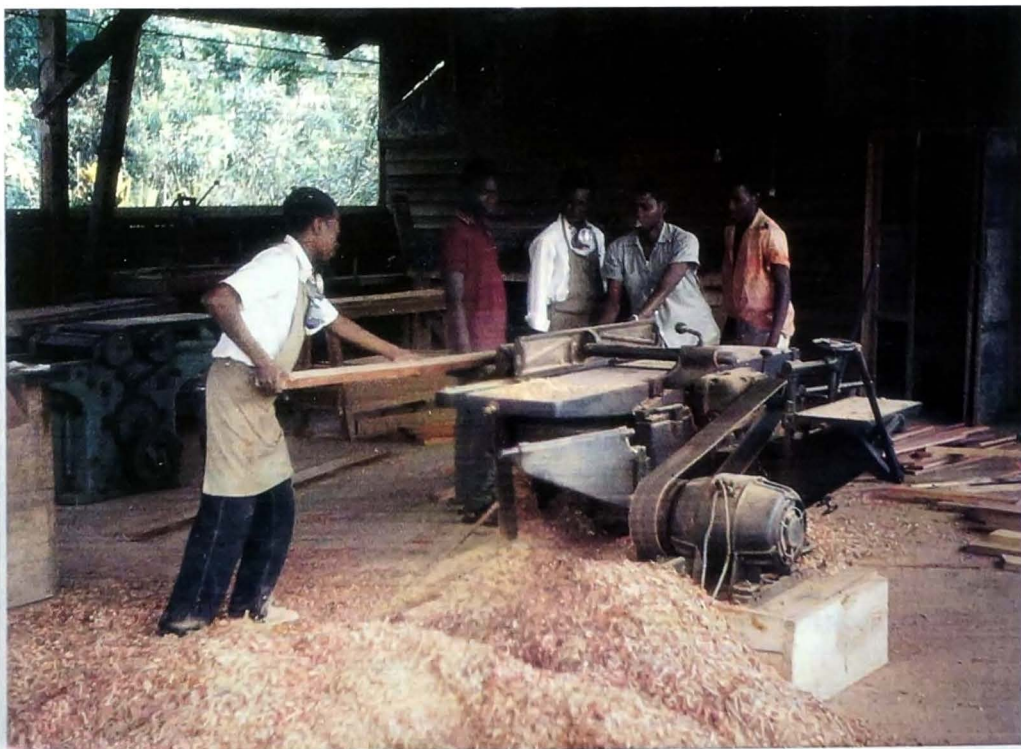
Leraren voor het middelbaar dien- den te worden aangetrokken uit Franssprekende landen zonder ko- loniaal verleden zoals Haïti, Syrië, Roemenië, enz.

Het volgende schooljaar startte met vijf klassen, samen goed voor 115 leerlingen en zoals voorheen al- lemaal internen. Maar in 1964-1965 werd met 133 jongens opnieuw de getalsterkte van vroeger gehaald. En twee jaar later was de zesjarige cy- clus weer compleet, met een record- aantal van 200 leerlingen.

Het najaar van 1972 zal steeds in het geheugen blijven gegrift van som- migen. Pater Requilé, sinds 1947 le- raar Frans en geschiedenis, was pas terug uit vakantie in Europa. Op een avond voelde hij zich niet al te best en ging vroeg naar bed "om eens goed uit te slapen". De volgende dag kwam hij echter niet opdagen, ook niet in zijn klas. Om 11 uur trof Jaak hem aan in zijn kamer. Hij lag op de grond, dood. Hij had slaap- pillen ingenomen en had gerookt in bed. Vuur had langzaam zijn matras en al wat zich in het vertrek bevond, verteerd. De kamer was zwart ge- rookt. De pater was overleden door

verstikking. Hij werd, zoals ge- bruikelijk in tropische streken, nog dezelfde dag begraven. Eigenlijk had hij in Europa moeten blijven om gezondheidsredenen. Feit is dat hij zonder toelating van de dokter naar zijn "uitverkoren" Kongo was teruggekeerd. Een betreurenswaar- dig ongeval? Ja, maar dan zonder de waard gerekend! De overheid stelde een onderzoek in naar de doodsoorzaak van het slachtoffer, of beter naar wie schuld trof voor het ongewone sterfgeval. Elk over- lijden, heeft een schuldige, gold de redenering. Pater Requilé was de enige Waal onder de overige paters die allemaal Vlamingen waren. Lag de conclusie niet voor de hand? En jawel, zij werden ervan beschuldigd zoniet ervan verdacht hun Waalse confrater te hebben omgebracht... *Toen had ik veel goesting om naar huis te gaan, zegt Jaak Geysels. Achtten zij ons daartoe in staat? En zo ja, wat deden we dan nog in Kongo?*

Ja, de justitie! Op een nacht tijdens het schooljaar 1973-1974 stierf een leerling in zijn bed. Zijn directeur, l'abbé Ngatshi, was naar Kananga [Luluaburg] gegaan en de blanke paters wisten niet wat ze te doen stond. Uiteindelijk werd beslist het

Werkatelier in de afdeling houtbewerking

stoffelijk overschot over te brengen naar Mweka. De commissaris van de zone kwam naar Bulongo op onderzoek naar de doodsoorzaak van de jongen. De moeder van de overleden leerling was onlangs gestorven en ze was haar zoon komen halen, luidde de conclusie...

Inmiddels nam het "Retour à l'authenticité"-beleid van Mobutu iedere dag vastere vormen aan. Zo was het voortaan verboden christelijke voornamen te gebruiken. Terug naar de "heidense" wortels. Dàt wou de president. Hijzelf had trouwens afstand genomen van Joseph Désiré...

De doodsteek

In het kader van het Zairizeringsprogramma werden begin 1975 de scholen genationaliseerd. Voortaan hadden uitsluitend "nationale" scholen bestaanrecht. Weg dus met het katholiek of protestants onderwijs. Godsdienstles binnen de muren van het klaslokaal? Streng verboden, net als het kruisbeeld aan de wand. Jeugdbewegingen zoals Chiro of padvinderij vonden geen genade meer in de ogen van de "Retour à l'authenticité"-filosofie. In de plaats kwam er één nationale jeugdbeweging, de J.M.P.R. [*Jeunesse du Mouvement Populaire de la Révolution*] waarvan het lidmaatschap verplichtend werd gemaakt. Het tijdschrift *Afrique Chrétienne*? Naar de prullenmand verbannen.

Op het college was de spanning te snijden. De school was staatseigendom geworden met al wat ooit voor het onderwijs had gediend. De enige leerling van het laatste jaar, kopman van de J.M.P.R., had tot taak het doen en laten van de paters van nabij te volgen en hij moest er onder meer over waken dat toch niets vanuit de school naar de missie zou verhuizen. Dit nam niet weg dat een van de nieuwe *citoyens*, een voor-aanstaande politieke figuur nota bene, zonder scrupules zijn oude schrijfmachine wou omruilen met

Detailfoto "Collège Saint-Etienne" in Limete (Kinshasa)

deze van de school, een nieuwe... Vanzelfsprekend is de "koop" niet doorgegaan. Pater Willibrord Jaak Geysels, beschuldigd zaken van de school te hebben achtergehouden, werd naar Mweka ontboden. Na eerst een uur te hebben moeten wachten in de zengende zon, werd hij verhoord over alles en nog wat. Uit dit onderzoek bleek dat er hoegenaamd niets was "verduisterd". Blijkbaar verveeld met die situatie, beëindigde de politeambtenaar, wiens neefje school liep in Bulongo, het gesprek met "Toch erg dat het zo ver is gekomen..."

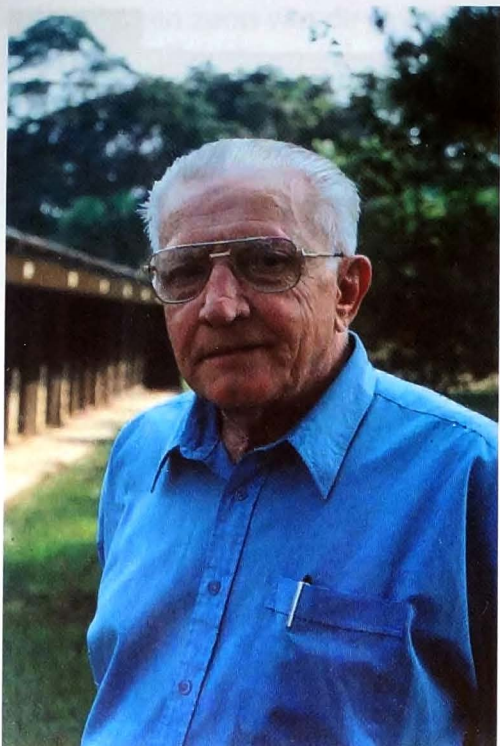
Het "Collège Saint-Joseph" wordt "Institut de Bulongo"

Op 16 januari 1976 reageerde het Kongolese episcopaat op de nationalisatie van de scholen. Alle directeurs zouden ontslag nemen en zich terugtrekken uit het onderwijs. Voor de jozefieten ging het om vijf scholen. Over wat er met de paterleraren diende te gebeuren werd niets gezegd, maar voor mgr. Van Rengen lag dit voor de hand. Zij zouden dezelfde gedragslijn volgen als de directeurs. Alleen pater Willibrord, als provinciaal overste, kon aanblijven doch in geen geval een

bestuursfunctie op zich nemen. Hij zal blijven les geven tot en met het schooljaar 1975-1976. Op 22 april 1975 werd *citoyen* Ntumba Mulume benoemd tot prefect van het college dat voortaan *Institut de Bulongo* zou heten. Deze man kon dergelijke functie niet aan, wat weldra werd ingezien door de Regionale Divisie van het Onderwijs. Hij werd vervangen door *citoyen* Crispin Beya Nkuna. De officiële "machtsoverdracht" tussen pater directeur (Jaak Geysels) en de prefect vond op 7 juli plaats in de beste omstandigheden.

Van kwaad naar erger

De aanwezigheid van Jaak in Bulongo was een storend gegeven in het dagelijkse leven en in de nieuwe gang van zaken in de school. Laten we niet vergeten dat hij er gedurende 17 jaar de eerste viool had gespeeld. De nieuwe prefect gaf een goede indruk, maar dit kan bezwaarlijk worden gezegd van de verantwoordelijke voor het internaat. Het bestuur van het internaat was zaak geworden van een dorpeiling. Hij behoorde tot een andere stam dan die van de prefect. Kwestie van tribaal evenwicht. Met de eerste

"Homo Africanus" Jaak Geysels (foto ca. 2005)

maatregel die hij nam, schafte hij het ontbijt af... De resterende voorraad aan levensmiddelen nam hij mee naar huis. Bovendien waren de relaties met de missie niet goed. Hij weigerde deze te vergoeden voor het malen van maniok en maïs ten behoeve van het instituut. De missie beschikte over een stroomgenerator waarmee elektriciteit werd opgewekt voor eigen gebruik maar ook voor het instituut, ex-college. Welnu, ook de levering van stroom weigerde hij te betalen...

Inmiddels waren de meeste paters, een na een, naar Europa teruggekeerd. In juli 1976 nog een paar. Mgr. Van Rengen vroeg Jaak naar Ilebo te gaan en daar de laatst overgebleven pater te vervoegen. Jaak verhuisde. De plundering van Bulongo kon doorgaan...

Slotbeschouwingen

Met zijn vele jaren Kongo en een niet aflatende en belangeloze inzet

voor onze zwarte medemens, mag Geraardsbergenaar Jaak Geysels aanspraak maken op de eretitel van 'Homo Africanus'. Onder zijn directeurschap kende het 'Collège Saint-Joseph' in Bulongo een grote bloei en verwierf het een zeer goede faam die door prof. em. Jan Vansina kernachtig werd weergegeven met de woorden "After independance, Bulongo soon became the most celebrated high school in all of Kasai until all the schools were nationalised in 1975" (8). De resultaten behaald door oudleerlingen in staatsexamens waren noch min noch meer schitterend en talrijk zijn diegenen die topfuncties bekle(e)d(d)en in diverse geledingen van de maatschappij.

In 1985, na een tienjarig bestaan als "Institut de Bulongo", bracht pater Stefaan, regionaal overste, Bulongo terug in jozefietenhanden. Nee, niet om, vervuld van nostalgie, de weg naar het verleden in te slaan, maar wel om de school door te geven aan jonge en degelijk gevormde Kongolese jozefieten.

Tal van in Kinshasa residerende oudleerlingen drukten meermaals de wens uit aldaar een college te zien opstarten opdat hun kinderen dezelfde opvoeding in eenzelfde sfeer van familiegeest zouden kunnen genieten als die welke zij hadden genoten in een van de jozefienscholen in de Kasai. Mede dank zij een testamentaire schenking van pater Etienne Tollet, kon begin van de jaren 2000 daadwerkelijk worden gedacht aan de oprichting van een college. Het werd het *Collège Saint-Etienne* in Limete, een voorstad van Kinshasa (zie foto p. 7). In september 2003 opende het zijn deuren en vandaag telt het nagenoeg 600 leerlingen in de basisschool en zowat 800 in het middelbaar.

De plannen voor deze realisatie zijn van de hand van architect en oudleerling Biosha en het hele project stond onder de leiding van pater Jacob Beya Kadumbu.

Velen hebben Kongo opgegeven en afgeschreven. Ondanks zeer moeilijke levens- en werkomstandigheden en ten koste van zware financiële offers, bevestigden de jozefieten hun vertrouwen in de toekomst van Kongo. *Yes, they can*, aldus pater Willibrord Jaak Geysels.

Marc van Trimont
mvtger@telenet.be

(8) J. VANSINA, *Being Colonized. The Kuba experience in Rural Congo, 1880-1960*, Madison, Wisconsin, 2010.